

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Шадура Лідія Володимирівна

УДК 336:711 (477)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БАНКІВСЬКОГО
СЕКТОРУ УКРАЇНИ**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Л. В.Шадура

Керівник роботи
Стойко О. Я.
к.е.н., доцент

АНОТАЦІЯ

Шадура Л. В. Реформування державного банківського сектору України. *Рукопис.*

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Житомирський національний агроекологічний університет, Житомир, 2019.

В кваліфікаційній роботі викладені теоретичні, методичні та практичні аспекти реформування державного банківського сектору України. Теоретично обґрунтовано концептуальні засади функціонування державних банків у високорозвинених країнах світу. Визначено позиції державних банків України на депозитному та кредитному ринках. Розраховано рівень концентрації державного банківського сектору та запропоновано напрями його зниження. Запропоновано шляхи удосконалення системи державних банків України.

Ключові слова: банківська система, державний банк, концентрація банківської системи, власний капітал, банківські зобов'язання, банки з приватним капіталом, банки іноземних банківських груп.

SUMMARY

Shadura L. V. Reforming the State Banking Sector of Ukraine. *Manuscript.*

Qualification work for the master's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". – Zhytomyr National Agro-Ecological University, Zhytomyr, 2019.

The qualification work outlines the theoretical, methodological and practical aspects of reforming the state banking sector of Ukraine. The conceptual foundations of the functioning of state-owned banks in highly developed countries are theoretically substantiated. The positions of the state banks of Ukraine in the deposit and credit markets have been determined. The level of concentration of the public banking sector is calculated and the directions of its reduction are suggested. The ways of improvement of the system of state banks of Ukraine are suggested.

Keywords: banking system, state bank, concentration of banking system, equity, bank liabilities, private equity banks, banks of foreign banking groups.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ.....	8
Висновки до розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ДЕРЖАВНОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ.....	13
Висновки до розділу 2.....	21
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ.....	22
Висновки до розділу 3.....	28
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

Актуальність теми та аналіз останніх досліджень. Акумуляуючи і перерозподіляючи тимчасово вільні кошти банківська система суттєво впливає на розвиток реального сектору економіки, відіграє провідну роль у стимулюванні соціально-економічного зростання та фінансової стабільності. Саме тому актуальним питанням є аналіз становлення та сучасного етапу розвитку банківської системи України. Існування та функціонування державних фінансово-кредитних інститутів в банківських системах країн світу є одним із актуальних питань як сучасної економічної науки, так і міжнародної фінансової спільноти. На сьогоднішній день досить важко визначити ефективність функціонування державного банку з позиції виконання чи невиконання ним покладених на нього функцій, що є особливо актуальним саме для нашої держави.

Дослідженню проблеми покращення структури національної банківської системи задля підвищення її ефективності функціонування присвячено праці українських учених Бугель Ю. [2], Кичань О. [7], Корецька Н. [11], Корнєєв В. [12], Пурій Г. [25], Чмутова І. [36], Реверчук О. [26], Оніщенко В. [20], Крупка М. [15], Огороднік В. [19], Назарова О. [17], Горідько О. [5] та інших. Значна увага дослідників приділяється структурним орієнтирам розвитку банківського сектору зазначаючи, що сталий розвиток банківського сектора стримується високою часткою державного сектора. Одночасно В. Геєць, зазначає, що результатом реструктуризації банківської системи повинно стати конкурентне банківське середовище, в якому банківський капітал у рівних частках контролюється державою, приватним бізнесом та іноземним капіталом [4].

Ураховуючи практичну цінність праць вищезазначених фахівців, необхідно наголосити на потребі більш системного дослідження функціонування державних банків через визначення спектру їх обов'язкових функцій. Саме ця проблема і стала темою нашого дослідження.

Метою наукової роботи є виявлення особливостей функціонування державного банківського сектору та формалізація діяльності державних банків на перспективу.

Поставлена мета обумовила вирішення таких **завдань**:

- дослідити етапи розвитку банківської системи України;
- з'ясувати теоретичні основи та методичні підходи функціонування державних банків зарубіжних країн;
- здійснити аналіз державного банківського сектору;
- визначити позиції державних банків України на депозитному та кредитному ринках;
- запропонувати шляхи зниження рівня концентрації державного банківського сектору;
- удосконалити напрями розвитку державних банків України.

Об'єктом дослідження є процеси реформування державних банків України. **Предметом дослідження** є сукупність теоретико-методологічних та прикладних проблем функціонування державного банківського сектору України.

Під час написання даної роботи були використані наступні **методи дослідження**: аналізу і синтезу – при формуванні теоретико-методичних положень та стратегій функціонування державних банків; порівняння, систематизації та узагальнення – під час уточнення сутнісних поняття «державний банк»; статистичний, графічний, табличний метод – при аналізуванні результатів діяльності банківського сектору, абстрактно-логічний – для аналізу статистичних та практичних даних, виявлення на їх основі певних закономірностей та залежностей між фінансовими явищами.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. В процесі дослідження розраховано рівень концентрації банківського сектору України. Запропоновано реформування державних банків у напрямі формування спеціалізованих банківських установ.

Практичне значення одержаних результатів. Пропозиції за результатами дослідження можуть бути використані при формуванні державної програми розвитку банківського сектора на перспективу.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були викладені в доповідях автора на тему:

- «Банківська система України: становлення та шляхи розвитку» оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2018» (30 листопада 2018 р., ЖНАЕУ).

- «Удосконалення моделі управління комерційних банків державного сектору в Україні» оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Фінансове забезпечення економіки» (30 травня 2019 р., ЖНАЕУ);

- «Структурні дисбаланси в банківському секторі України та шляхи виходу держави з капіталу банків» оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2019» (20 листопада 2019 р., ЖНАЕУ).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Основний текст роботи викладено на 26 сторінках комп'ютерного тексту. Ілюстративний матеріал представлено у вигляді 4 таблиць і 9 рисунків. Структурно робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (42 найменувань), 1 додаток.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що при формуванні банківської системи України виокремлюють VIII етапів розвитку. Останній етап характеризується процесами щодо підвищення ефективності банківського сектору та високим рівнем присутності держави в банківській системі країни. На сьогодні в Україні функціонує п'ять банків з контрольною часткою держави в капіталі: «Приватбанк», «Ощадбанк», «Укрексімбанк», «Укргазбанк» та «Розрахунковий центр».

2. Доведено, що в кризових та посткризових умовах в цілому ряді розвинених країн держава приділяє значну увагу державним банкам, створюючи основу для стабільної діяльності фінансової системи. Державні банки і банки з державною участю необхідні для підтримки в банківській системі раціонального "градуса" конкурентної боротьби, для протидії монополістичним тенденціям, які можуть виявлятися в діяльності приватних кредитних організацій. Особливо важливою ця їхня роль може бути в регіонах, де банківських організацій недостатньо.

3. Досліджено, що за період 2017-2019 рр. в загальному власному капіталі банківської системи частка державних банків зросла з 32,16 % до 44,22 %. Станом на 01.07.2019 р. сукупна частка даних банків на ринку банківських депозитів для юридичних осіб становила 42,31%, а для фізичних осіб – 62,03 %. На державні банків припадає 40,3 % кредитного портфеля банківської системи України. Цілком логічним для державних банків є висока частка цінних паперів, що рефінансуються НБУ, а саме 83,51 % від загальної вартості цінних паперів банківської системи України.

4. Встановлено, що домінуючу позицію у банківському секторі займає ПАТ «Приватбанк», а наступні дві сходинки – АТ «Ощадбанк» та АТ «Укрексімбанк». В цілому лідерами на депозитному ринку України є виключно державні банки – Приватбанк (219324,5 млн грн), Ощадбанк (165532,8 млн грн), Укрексімбанк (82315,6 млн грн) та Укргазбанк (71022,6 млн

грн). Станом на 01.07.2019 р. Укрексімбанк сформував кредитний портфель в розмірі 67007,8 млн грн (1 місце рейтингу) Ощадбанк 66389,7 млн грн (2 місце), Приватбанк – 57312,2 млн грн (3 місце), Укргазбанк – 41313,3 млн грн (5 місце).

5. Доведено, що фінансова стратегія управління державними банками розрахована на зменшення присутності державних банків на банківському ринку через повний, або частковий продаж банків державного сектору та збільшення конкуренції на банківському ринку. До 2022 р. частка державних банків не має перевищувати 25 % банківського сектору. Стратегії державних банків мають базуватися на завданнях держави у банківському секторі. Найпріоритетнішими напрямками державного управління як каталізатора економічного зростання банківського сектору є інвестиційний та адміністративний, а напрямками державного банківського менеджменту – підтримка фінансової стабільності, ефективне управління ризиками, ліквідністю та капіталом.

6. Запропоновано, що державний банківський сектор повинен носити спеціалізований характер. Це означатиме провадження стратегій для банків, які передбачатимуть перетворення їх у спеціалізовані фінансово-кредитні установи, з метою відновлення їх діяльності як стабільних, прибуткових підприємств, що функціонують на комерційних засадах. Запропоновано стратегія спеціалізації Приватбанку у напрямі малого та середнього бізнесу, Укрексімбанка – у напрямі корпоративного бізнесу, Укргазбанку – вузькоспеціалізованого роздрібного сегменту. Статус універсального банку залишити за Ощадбанком.

Список використаної літератури

1. Балансові звіти банків. *Національний банк України*. URL: <https://www.bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення: 30.09.2019).
2. Бугель Ю. В. Проблеми розвитку банківської системи в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 9. С. 623-626.
3. Ганзюк С. М., Лінькова А. В. Особливості функціонування проблемних банків в Україні. *Молодий вчений* 2016 р. № 8 (35). С. 11-14.
4. Геєць В. М. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової політики України до і під час фінансової кризи. *Економіка України*. 2009. № 2. С. 5-23.
5. Горідько О. В., Якимова В. І., Новікова Л. Ф. Аналіз основних показників діяльності банків в умовах реформування банківської системи України. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 3(2). С. 60-64.
6. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи). URL: <https://www.slideshare.net/sadovnychy/ss-88586455> (дата звернення: 30.05.2019).
7. Кичань О. М. Проблеми та напрями покращення банківської системи України. *Економіка: теорія та практика*. 2016. № 1. С. 54-58.
8. Ключові проблеми діяльності українських державних банків. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/derzhavni_banki-fe7dc.pdf (дата звернення: 23.09.2019).
9. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. № 391 від 14.07.2015 р. *Національний банк України*. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/%D0%9A%D0%9F_2020_2018-05-31_ukr.pdf (дата звернення: 30.10.2019).
10. Конкурентоспроможні державні банки з якісним управлінням та для кожного – передумова зростання України. URL:

<https://www.worldbank.org/uk/news/opinion/2017/12/14/ukraine-state-banks> (дата звернення: 30.05.2019).

11. Корецька Н. І. Процес концентрації ринку банківських послуг України: оцінка та стратегії позиціонування. *Економічний форум*. 2014. № 1. С. 196–204.

12. Корнєєв В. В. Особливості і нові можливості розвитку банківської системи України. Криза банківської системи: причини і шляхи виходу. Матеріали Науково-практичної конференції, м. Київ, 10 червня 2015 року. *Асоціація українських банків: Університет банківської справи НБУ (м. Київ)*; відп. ред. С. М. Аржевітін. К.: УБС НБУ, 2015. С. 65-67.

13. Костак З. Р., Руцишин Н. М. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Мукачівський державний університет*. 2018. вип. 16. С. 783-789.

14. Краснова І. В. Роль та місце банківської системи в забезпеченні економічного зростання в умовах фінансової інтеграції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 21. С. 63-69.

15. Крупка М. І. Фінансові інновації державних банків України. *Фінансовий простір*. № 4 (16). 2014. С. 127-131.

16. Лакоснік Є. Банківські інновації на ринках, що розвиваються. *Банківська практика за кордоном*. 2006. № 7. С. 13-28.

17. Назарова О. Ю. Банківська система як складник фінансових відносин. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28(2). С. 160-164.

18. Можаровська Л. Банківська система України: становлення та шляхи розвитку. *Студентські наукові читання – 2018* : матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт на факультетах обліку та фінансів і економіки та менеджменту ЖНАЕУ, 30 листопада 2018 р. Житомир : ЖНАЕУ. 2018. С. 163–166.

19. Огородник В. В. Етапи становлення і розвитку банківської системи України в контексті державної участі в капіталі. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2017. Т. 22, Вип. 8. С. 121-125.

20. Оніщенко В. В. Аналіз діяльності державних банків в Україні. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2012. №2. С.186-192.
21. Оніщенко В. В. Сучасний стан і перспективи розвитку державних банків в Україні (на прикладі ВАТ “Ощадбанк”). Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць / ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2010. Т. 30. С. 289-295.
22. Основні напрямки реалізації положень Зasad стратегічного реформування державного банківського сектору. URL: https://www.oschadbank.ua/zvit/doc/Updated_principles_of_strategic_reform_of_the_state_banking_sector.pdf (дата звернення: 30.05.2019).
23. Приватні банки є кращими від державних як для економіки, так і для кишень платників податків. *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua> (дата звернення 30.05.2019).
24. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.00 р. №2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 11.11.2019).
25. Пурий Г. М. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. *Фінансовий простір*. 2017. №3(27). С. 41-45.
26. Реверчук О. С. Світовий досвід розвитку державного регулювання банківського сектору та перспективи його застосування в Україні. Оптимізація регуляторної політики у банківському і страховому бізнесі: Монографія. Львів : Ліга прес, Тріада плюс, 2009. С. 255–274.
27. Реформа державних банків. *Міністерства фінансів України*. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/organi-v-kompetencii-mfu/reforma-derzhavnykh-bankiv> (дата звернення: 30.05.2019).
28. Рилова К. О. Менеджмент проблемних банків у процесі стабілізації банківської системи України (на прикладі санаційного банку). *Матеріум. Економічні студії*. Випуск 56. 2014. С. 97-101.

29. Річний звіт Національного банку України за 2017 рік. *Департамент статистики та звітності Національного банку України*. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 3.11.2019).

30. Солодовнік О. О., Степаненко К. Р. Позичування державних банків на ринку банківських послуг України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*: зб. наук. пр. Одеса. Серія, Економіка і менеджмент. 2017, вип. 27 (2). С. 110-114.

31. Стратегія АТ КБ ПриватБанк до 2022 р. *Офіційний сайт ПриватБанку*. URL: <https://static.privatbank.ua/files/20180117.pdf> (дата звернення: 30.05.2019).

32. Стратегія розвитку Ощадбанку на 2018-2022 роки. *Офіційний сайт Ощадбанку*. URL: <https://www.oschadbank.ua/zvit/doc/Oschadbank%20Strategy%202018-2022.pdf> (дата звернення: 30.05.2019).

33. Уряд схвалив оновлену стратегію держбанків. *Finbalance*. URL: <http://finbalance.com.ua/news/Uryad-skhvaliv-onovlenu-stratehiyu-derzhbankiv> (дата звернення: 30.05.2019).

34. Халява С. Прибутковість і ліквідність комерційних банків та управління грошовою позицією. *Вісник НБУ*, 2015. №5. С.34.

35. Хоменко В. О. Ринок інноваційних банківських продуктів в Україні. URL : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/65-1.pdf> (дата звернення: 11.11.2019).

36. Чмутова І. М. Особливості функціонування державних банків у банківській системі України. *Проблеми економіки*. 2011. № 4. С. 135-138.

37. Шадура Л. Удосконалення моделі управління комерційних банків державного сектору в Україні. Матеріали студентській науково-практичній конференції «Фінансове забезпечення економіки» 30 травня 2019 р., ЖНАЕУ. Житомир. С. 214-219.

38. Шадура Л. Структурні дисбаланси в банківському секторі України та шляхи виходу держави з капіталу банків. Матеріали студентській науково-

практичній конференції «Студентські наукові читання: 2019» (20 листопада 2019 р., ЖНАЕУ). Житомир, С. 161-165.

39. Що робити державі зі своїми банками? URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/What-to-do-with-the-state-banks.pdf> (дата звернення: 10.11.2019).

40. Marcin Piatkowski, World Bank, ECSPF. State Commercial Banks in Action during the Crisis: The Case of Poland (PKO Bank Polski). URL: http://siteresources.worldbank.org/EXTGLOBALFINREPORT/Resources/8816096-1346865433023/8827078-1346865457422/Chapter_4_Box_4.3_Supporting_Note.pdf (дата звернення: 01.12.2019).

41. OECD (2013), Economic Surveys: Slovenia 2013. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-slovenia-2013_eco_surveys-svn-2013-en#page1 (дата звернення: 01.12.2019).

42. Relatório de Economia Bancária e Crédito. URL: http://www.bcb.gov.br/pec/deper/spread/rebc_2014.pdf (дата звернення: 05.03.2019).